

Nr 99.

Av herr **Rydén**, om höjning av anslaget till understöd åt högre folkskolor m. m.

Det betydelsefulla beslutet angående upprättande av praktiska ungdomsskolor, som fattades av 1918 års lagtima riksdag, omfattade jämväl den högre folkskolan, i det att grundläggande bestämmelser för denna skolas organisation genom sagda beslut fastställdes. Därigenom skapades förutsättningar för den högre folkskolans framtida utveckling. Särskilt är att märka, att för denna skola upptogs två olika typer, nämligen en allmän och en yrkesbestämd. Även om skolor enligt förstnämnda typ skola så långt som möjligt hava en praktisk läggning, är det dock framför allt de yrkesbestämda skolorna, som äro ägnade att tillgodose en direkt på olika sidor av det praktiska livet inriktad utbildning. I och med den yrkesbestämda högre folkskolan har skapats en skolform, som, på samma gång den lämnar ökad allmänt medborgerlig bildning, direkt förbereder lärjungarna för olika grenar av arbetslivet, såsom jordbruk, industri, handel och husligt arbete, och såsom en med realskolan och den kommunala mellanskolan sidoställd skola med daglig undervisning i hög grad är ägnad att motverka en icke önskvärd alltför stark tillströmning till de båda nyssnämnda mera teoretiska skolarterna.

Den yrkesbestämda högre folkskolan har också under den korta tid, den funnits till, haft att uppvisa en jämförelsevis stark utveckling. Efter fem år finnas nämligen 22 högre folkskolor av denna typ. Dessa utgöra ungefär tredjedelen av hela antalet, som uppgår till 67. Den angivna siffran för de yrkesbestämda skolornas antal ger dock icke en riktig uppfattning av deras utveckling. De yrkesbestämda skolorna äro nämligen i regel större än de allmänna. Detta framgår bland annat därav, att deras klasser i större utsträckning äro uppdelade på parallellavdelningar. Under det att av de 45 allmänna högre folkskolorna blott 10 hava någon klass uppdelad på parallellavdelningar, förekommer sådan uppdelning inom 17 av de 22 yrkesbestämda skolorna. Dessutom är att märka, att det endast är bland de senare, som skolor med något större antal parallellavdelningar förefinnas.

Den begränsning av anslagsmöjligheterna till högre folkskolor, som före

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 4 saml. 24 häft. (Nr 95—100.)

slås i punkt 153 under åttonde huvudtiteln i årets statsverksproposition, kommer därför att huvudsakligen gå ut över de yrkesbestämda högre folkskolorna. Enligt sagda förslag skulle Kungl. Maj:t för varje år bestämma, huru stort belopp av förslagsanslaget till understöd åt högre folkskolor som finge utgå till parallellavdelningar, vilket belopp sedan skulle fördelas av skolöverstyrelsen.

Om nämnda förslag må först sägas, att dess antagande skulle innebära en makt för Kungl. Maj:t, som icke torde gälla beträffande andra förslagsanslag under åttonde huvudtiteln. Då det eljest ansetts lämpligt, att för anslag till ett visst ändamål fastställes ett bestämt maximibelopp, har riksdagen plägat besluta i detta hänseende. Riksdagen skulle i förevarande fall egentligen överlämna sin rätt i en anslagsfråga till Kungl. Maj:t och sedan ej kunna öva något inflytande på det sätt, varpå det ifrågavarande behovet bleve tillgodosett. En sådan ordning är enligt min mening så mycket betänkligare, som det tydligen är avsikten, att Kungl. Maj:t skulle använda den sålunda erhållna makten till att i ett viktigt avseende hämma den utveckling på det praktiska bildningsarbetets område, som 1918 års riksdags beslut om praktiska ungdomsskolor var ämnat att åstadkomma. Den rätt Kungl. Maj:t skulle erhålla komme nämligen, såsom framgår av departementschefens yttrande, att användas för att i hög grad minska möjligheterna till erhållande av anslag åt parallellavdelningar vid högre folkskolor. I statsverkspropositionen räknas med att en nedsättning med 51,000 kronor i det av skolöverstyrelsen beräknade anslagsbehovet skulle kunna vidtagas. Detta innebär, att omkring 20 av de nuvarande parallellavdelningarna skulle indragas och några möjligheter till anslag åt nya avdelningar icke finnas.

Den jämförelse, som göres med de allmänna läroverken, synes icke hållbar. Visserligen är för dessa läroanstalter möjligheten till anslag för parallellavdelningar begränsad. Detta sammanhänger med att anslagen åt de allmänna läroverken alltid varit reservationsanslag. Men det är riksdagen, som bestämmer anslagens storlek, och särskilt vid fastställande för varje år av anslaget till extralärare avväger behovet av ökat antal parallellavdelningar. Det är att märka, att Kungl. Maj:t hos årets riksdag äskat anslag, som skulle möjliggöra ökning av extralärarnas antal med 10, varigenom en motsvarande ökning i antalet parallellavdelningar vid de allmänna läroverken skulle möjliggöras, under det att som sagt en indragning av avdelningar vid de högre folkskolorna ställes i utsikt.

Även i ett annat avseende är emellertid jämförelsen med de allmänna läroverken missvisande. Dessa läroanstalter hava tydligen nått en helt annan stabilitet än de yrkesbestämda högre folkskolorna, vilka i själva verket befinna sig i sin tillkomstperiod. Det är därför mycket lättare att för de förra på förhand beräkna det behövliga antalet parallellavdelningar än för de senare. Många av de högre folkskolorna äro ännu icke färdiga med alla sina klasser. Skola de kunna normalt utvecklas, måste de få tillfälle att

växa uppåt genom tillfogande av nya klasser med erforderligt antal klass-avdelningar. Eljest kan följden bliva den, att lärjungar, som kommit in i skolan för att genomgå en fullständig kurs måste avvisas till följd av brist på anslag till parallellavdelningar. Det är också tydligt, att en så pass ny skolform, som det här gäller, icke från början kan vara känd. Allteftersom den å en ort vinner förtroende, ökas givetvis tillströmningen av lärjungar, och behovet av uppdelning på parallellavdelningar framträder. Det synes vara ett tydligt statsintresse att tillmötesgå ett sådant behov och sålunda befrämja ungdomens utrustning för ett framgångsrikt deltagande i det praktiska arbetet. Åtgärder i motsatt riktning stå uppenbarligen i bestämd strid mot de principer, som lägo till grund för det enhälliga beslutet om praktiska ungdomsskolor.

Den ifrågasatta besparingen skulle emellertid till väsentlig del vinnas, därigenom att det normala medelantalet elever i en klass eller avdelning för rätt till anordnande eller bibehållande av parallellavdelning skulle för de yrkesbestämda högre folkskolorna höjas från 30 till 35 eller till samma antal, som i förevarande hänseende gäller för de allmänna högre folkskolorna. Den olikhet på detta område mellan de båda typerna av högre folkskolor, som nu gäller, fastställdes genom 1918 års riksdagsbeslut i ämnet. Olikheten motiverades därmed, att i de yrkesbestämda högre folkskolorna i synnerlig grad individuell undervisning är nödvändig. Undervisningen måste nämligen där i väsentlig mån upptaga laborationer och andra praktiska övningar, vilka icke kunna bedrivas med alltför stora avdelningar. Den vunna erfarenheten har ådagalagt, att den begränsning av avdelningarnas storlek, som sålunda vidtogs, varit erforderlig för undervisningens framgångsrika bedrivande. Den utökning av antalet lärjungar i avdelningarna, som nu ifrågasättes, skulle därför komma att verka i hög grad hinderlig på arbetet i de yrkesbestämda skolorna och i själva verket äventyra det med den avsedda resultatet. Det må också framhållas, att ett antal av 35 skulle passa illa samman med det för de särskilda bidragen till undervisning i slöjd eller i hushållsgöromål fastställda lärjungeantalet. Till undervisning i slöjd utgår bidrag om varje avdelning innehåller minst 10 lärjungar, till undervisning i hushållsgöromål för avdelning om minst 8, högst 16 lärjungar.

Då de båda föreslagna ändringarna enligt min mening stå i strid mot de grunder, som vunno riksdagens enhälliga godkännande vid fattande av beslutet om upprättande av praktiska ungdomsskolor och skulle i hög i hög grad verka hindrande för den lovande utvecklingen av de yrkesbestämda högre folkskolorna, anser jag, att det ifrågavarande förslaget icke bör vinna riksdagens bifall utan att de nu gällande grunderna för understöd åt högre folkskolor fortfarande böra tillämpas. Sker detta, synes det för sådant understöd avsedda förslagsanslaget böra fastställas till det av skolöverstyrelsen beräknade beloppet 926,000 kronor.

Med stöd av vad jag sålunda anfört får jag härmed vördsamt hemställa, att riksdagen måtte besluta,

att — med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om ändrade grunder och villkor för utgående av statsbidrag till parallellavdelning av årsklass vid högre folkskola — höja det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt högre folkskolor, nu 912,000 kronor, med 14,000 kronor till 926,000 kronor.

Stockholm den 21 januari 1924.

Värner Rydén.
